

10. BALTHAZAR HUBMAIER

Krótką biografia

W ostatnim wykładzie z tego przedmiotu zastanowimy się nad najwybitniejszym teologiem anabaptyzmu, Baltazarem Hubmaierem.¹ Pipkin i Yoder powiadają: „Nie znajduje się on w centrum ruchu anabaptystycznego, ale bez wątpienia był najwybitniejszym teologiem i najbardziej znanym wśród przywódców tego ruchu w jego pierwszych latach. Był on jedynym anabaptystycznym przywódcą, który wcześniej zajmował wysokie stanowisko w kościele katolickim i dobrze znał to środowisko.”² Hubmaier urodził się w Friedburgu, w Bawarii, ok. 1480-1481 i uczęszczał do łacińskiej szkoły w Augsburgu. W 1503 roku wstąpił na uniwersytet w Freiburgu, ale trudności finansowe zmusiły go do rezygnacji ze studiów i podjęcia pracy nauczyciela w Schaffhausen. W 1507 roku wrócił do Freiburga i w roku 1511 otrzymał tam zarówno stopień bakałarza jak i magistra. W 1512 roku na uniwersytecie w Ingolsztadcie otrzymał stopień doktora i w 1515 roku został powołany na stanowisko prorektora tego uniwersytetu. Wpływ średniowiecznej teologii przenikał go prawie przez dwie dekady, w jego pismach zauważa się też jego stosunek do eklezjologii. Jego mentorem był Johann Eck (1486-1543), wybitny obrońca katolicyzmu w okresie protestanckiej reformacji.

Teologia Hubmaiera wiele zawdzięcza jego wcześniejszym studenckim debatom z późnymi średniowiecznymi nominalistami, którym przewodził Eck. Coraz bardziej wzrastało znaczenie Hubmaiera jako kaznodziei. W 1516 roku udał się z uniwersytetu w Ingolsztadcie, aby objąć stanowisko duszpasterza w Regensburgu. W 1521 roku stał się proboszczem parafii w Waldshut, gdzie w następnym roku zapoznał się z Glareanem (nauczycielem Konrada Grebela). Latem 1522 roku, po lekturze prac Lutera i odwiedzinach w Bazylei Erazma, Hubmaier stał się zwolennikiem przekonań reformacyjnych. W marcu 1523 roku w Zurychu spotkał się z Ulrichem Zwinglim i wziął tam udział w październikowej dyspucie, broniąc zasady absolutnego posłuszeństwa Pismu Świętemu.³ Ze swojej parafii w Waldshut korespondował ze szwajcarskimi reformatorami i zaczął wchodzić z nimi w bliższe związki. *18 tez odnośnie życia chrześcijańskiego* Hubmaiera,⁴ odzwierciedlające wiele poglądów Zwingliego, wywołały sprzeciw katolików w Waldshut, miasto, którego związki z Wojną Chłopską w tym regionie już irytowały świeckie władze austriackie. W sierpniu 1524 roku prawie 550 uzbrojonych chłopów szukało tam pomocy i ochrony.⁵ Powiązanie elementów politycznych z religijnymi doprowadziło tego byłego księdza do bezpośredniego konfliktu z biskupem Konstancji: „To bojące się Boga i szanowane miasto Waldshut zostało wszędzie oczernione i poniżone z powodu mojego nauczania i dlatego z całego serca

¹ Jeżeli chodzi o opis jego życia, patrz C. Windhorst, 'Balthasar Hubmaier: Professor, Preacher, Politician', in H.J. Goertz, (ed.), *Profiles of Radical Reformers* (Scottsdale Pennsylvania: Herald Press, 1982), 144-157.

² H.W.W. Pipkin, *Scholar, Pastor, Martyr: The Life and Ministry of Balthasar Hubmaier ca 1480-1528* (Prague; International Baptist Seminary, 2008). Introduction, 15.

³ Hubmaier, *Statements on the Second Zürich Disputation* (1523), in Pipkin and Yoder, *Balthasar Hubmaier*, 21-29.

⁴ Hubmaier, *18 Theses Concerning the Christian Life* (1524), in Pipkin and Yoder, *Balthasar Hubmaier*, 30-34.

⁵ Williams, *Radical Reformation*, 150.

mu współczuję”.⁶ Wśród jego pierwszych zmian w parafii Waldshut, było prowadzenie nabożeństw w języku niemieckim i zaniechanie postów i celibatu. Takie eksperymenty eklezjologiczne były jednym z wyróżników anabaptystycznego ruchu.

W sierpniu 1524 roku, będąc w niebezpieczeństwie, Hubmaier udał się do Schaffhausen. Tam wstąpił w związek małżeński z Elsbeth Hügline. Tam również, gdy pogłębiły się jego wątpliwości wobec chrztu niemowląt, napisał pracę *O heretykach i tych, którzy ich palą*⁷, w której jako jeden z pierwszych w europejskiej historii domagał się religijnego pluralizmu i tolerancji. Hubmaier twierdził, że heretykami są ci, którzy sprzeciwiają się nauce Biblii, a nie pobożni wierzący. Heretyków, twierdził on, należy łagodnie pouczać, a nie prześladować. Na dowód tego przytoczył podobieństwo o pszenicy i kłokolu z Ew. Mateusza 13. Twierdził, że ci, którzy palą heretyków, nie są wyznawcami nauki Chrystusa. To oni sami stają się heretykami, ponieważ usiłują oddzielić pszenicę od kłokolu, co jest zadaniem Bożym, a nie ludzkim. Władze świeckie mają prawo karać przestępców, ale nie mają prawa karać heretyków – tylko Bóg ma do tego prawo. Występuje tu wyraźne rozróżnienie między prawem władzy świeckiej do rozstrzygania w sprawach wiary, a jej uprawnieniem do przestrzegania innych praw i zachowywania pokoju. Hubmaier był pierwszym człowiekiem w ówczesnej Europie, który dokonał tej różnicy i nalegał na tym, że zmowa władz świeckich i religijnych na prześladowanie tych, którzy z nimi się nie zgadzają, nie jest biblijnie uzasadniona. Różnica ta pociąga za sobą również nową eklezjologię – a mianowicie Kościół może tolerować różne poglądy religijne i rozstrzygać je w czasie debat czy dyskusji, nie uciekając się do „miecza” władzy świeckiej.

Wracając do „pierwszego anabaptystycznego miasta”⁸ Waldshut w 1525 roku, Hubmaier wspierał chłopski bunt w tym regionie, który był mieszkanką religijnych, ekonomicznych i politycznych aspiracji.⁹ Stayer twierdzi, że Hubmaier właściwie był „ważnym regionalnym przywódcą” w czasie tego buntu.¹⁰ W okresie Wielkanocy został tam przez Reublina ochrzczony wraz z trzystu innymi obywatelami tego miasta.¹¹ Tam Hubmaier też nadal przeprowadzał eksperymenty z nowymi sposobami życia zborowego. Jak zauważa Pipkin, reformy te były dalekie od separatyzmu, który później zaczął charakteryzować niektóre kierunki ruchu anabaptystycznego. Zamiast tego Hubmaier wprowadził „baptystyczną reformację”, zmieniając praktykę zarówno chrztu jak i eucharystii, i zatwierdzając te zmiany przez władze świeckie.¹² Był to pastor „poświęcający się trosce o swoje miasto jak też o stojące przed nim reformy”.¹³ Hubmaier nadal pisał na temat chrztu, komunii i potrzeby osobistego i publicznego wyznawania wiary. Jego praca *O chrześcijańskim chrzcie wierzących (1525)*¹⁴ była

---

⁶ Hubmaier, *An Earnest Christian Appeal to Schaffhausen* (1524), in Pipkin and Yoder, *Balthasar Hubmaier*, 45.

⁷ Hubmaier, *On Heretics and Those who Burn Them* (1524), in Pipkin and Yoder, *Balthasar Hubmaier*, 58-66.

⁸ J.M. Stayer, *Anabaptism and the Sword*, 105.

⁹ *Ibid.*, 106.

¹⁰ Stayer, J.M., *The German Peasants' War and Anabaptist Community of Goods* (Montreal and Kingston: McGill-Queens' University Press, 1991), 71.

¹¹ Snyder, *Anabaptist History*, 108.

¹² Pipkin, *Scholar*, 65.

¹³ *Ibid.*, 53.

¹⁴ Hubmaier, *On the Christian Baptism of Believers* (1525) in Pipkin and Yoder, *Balthasar Hubmaier*, 95-149.

odpowiedzią Zwingliemu na jego artykuł o chrzcie, opublikowany w maju tego samego roku.¹⁵ Poważne dzieło *Chrzest* zostało podzielone na siedem rozdziałów, przytacza się tam liczne nowotestamentowe, związane z chrztem teksty, i buduje wspólny argument potrzeby osobistej wiary przed chrztem. Praca ta była dosyć popularna i szeroko rozpowszechniana.¹⁶ Uciekając przed władzami austriackimi Hubmaier na początku 1526 roku szukał schronienia w Zurychu, gdzie Zwingli uwięził go i torturował – „chcieli uczyć mnie... innej wiary z rąk kata”¹⁷ - aby wyrzekł się swoich anabaptystycznych poglądów.¹⁸

Przebywając w więzieniu, Hubmaier zażądał dysputy na temat chrztu, co zostało spełnione. Do dysputy przystąpiło dziesięciu mężczyzn, z których czterej zostali wybrani przez Hubmaiera. W czasie jej trwania Hubmaier przytaczał wypowiedzi Zwingliego, w których twierdził on, że dzieci nie powinny być chrzczone, zanim nie zostaną pouczone w chrześcijańskiej wierze. Zwingli odpowiedział na to, że został źle zrozumiany. Po torturach Hubmaier właściwie zgodził się na odwołanie swoich poglądów. Ale następnego dnia narzekał na wpływ umysłowej i duchowej udręki na swoje postępowanie i stwierdził: „Mogę i nie będę odwoływał”. Znowu znalazł się w więzieniu i po długich męczarniach na kole tortur, jednak to uczynił. To niezdecydowanie bardzo go niepokoiło – jak świadczy o tym jego *Krótką apologia* z 1526 roku. Wyrzeczenie się to było ważne dla własnej wiarygodności Zwingliego w tym mieście, ponieważ jak wcześniej było powiedziane, Hubmaier należał do jego bardzo ważnych zwolenników. Jak zauważa Pipkin, „można również zrozumieć, dlaczego bliskość Hubmaiera i Zwingliego mogła stać się podstawą zrozumienia tego, dlaczego późniejsze rozejście się tych dwóch poprzednio bliskich sprzymierzeńców stało się tak zdecydowane i pełne zawziętości”.¹⁹ Według Zwingliego Hubmaier był głupim, nierozważnym, zuchwałym, zarozumiałym i przebiegłym kłamcą.²⁰ Z tego okresu pochodzi praca Hubmaiera *Dialog z Zwinglim o chrzcie*.²¹ Ton tej publicznej dyskusji wyraźnie świadczy o tym, że ma on do czynienia z człowiekiem, który publicznie poniżył go i zadał fizycznie cierpienia (kursywa moja): „Przypomniałeś mi o czymś, o czym prawie zapomniałem. Muszę powiedzieć ci to szeptem, *mój Zwingli*. Wszystkie argumenty, jakie użyłeś, aby dowieść, że należy chrzcić dzieci, należałoby też zastosować przy prowadzeniu ich do Wieczerzy... Zauważ do jakiej nowej sprzeczności doszedłeś”.²² Jego postawę wobec Zwingliego i tych, którzy okrutnie traktowali anabaptystów, wyraźnie widać w następujących słowach: „Bezlitośnie wrzucili ponad dwadzieścia osób, mężczyzn, kobiet, kobiet w ciąży i panien, do ciemnego więzienia, wydali nad nimi wyrok, że odtąd przez całe swoje życie nie zobaczą słońca ani księżyca”.²³

¹⁵ 27 May 1525 *On Baptism, Anabaptism and Infant Baptism*. Its contents are summarized in Gäbler, *Zwingli*, 127-9.

¹⁶ Pipkin and Yoder, *Balthasar Hubmaier*, 96.

¹⁷ Hubmaier, *Dialogue with Zwingli's Baptism Book* (1526) in Pipkin and Yoder, *Balthasar Hubmaier*, 166-233, 172.

¹⁸ See *Recantation in Zürich* and *Interrogation and Release* in Pipkin and Yoder, *Balthasar Hubmaier*, 150-165.

¹⁹ Pipkin, *Scholar*, 51.

²⁰ Pipkin *Scholar*, 68.

²¹ Hubmaier, *Dialogue with Zwingli's Baptism Book* (1526) in Pipkin and Yoder, *Balthasar Hubmaier*, 166-233.

²² *Ibid.*, 213.

²³ *Ibid.*, 173.

Po tym nieszczerym wyrzeczeniu się – które zostało odczytane w trzech kościołach tej okolicy – przy końcu kwietnia Hubmaierowi pozwolono spokojnie opuścić Zurych.²⁴ Po krótkim pobycie w Augsburgu udał się on do Nikolsburga na Morawach, który w tym czasie był dla anabaptystów miastem ucieczki. Nikolsburg był miastem w przeważającej mierze niemieckim, położonym przy drodze z Wiednia do morawskiej stolicy Brno.²⁵ Jego pobyt w Nikolsburgu był owocny pod względem pisarskim jak i ewangelizacyjnym. Pod jego przywództwem i patronatem księcia Leonharda von Liechtensteina, miasto to stało się anabaptystycznym ośrodkiem, zamieszkanym przez niemal 2000 ochrzczonych mieszkańców.²⁶ Był wśród nich też sam von Liechtenstein, który zachęcał do publikowania prac Hubmaiera.²⁷ Sytuacja ta kształtowała przekonania Hubmaiera na temat wzajemnych stosunków między anabaptystycznym Kościołem a państwem. Za Hubmaierem na Morawy udawały się tysiące ludzi, którzy tworzyli tam nowe wspólnoty. Jednak krótko cieszył się on tą wolnością. W 1527 roku Hubmaier wraz ze swoją żoną zostali aresztowani przez władze austriackie, które przez wielką presję na von Liechtensteina wymogły na nim ich wydanie. Dostarczono ich do Wiednia. Aż do marca 1528 roku Hubmaier był przetrzymywany w zamku Gratzenstein. Poddano go torturom na kole i skazano na śmierć za jego rzekomy udział w powstaniu chłopskim w Waldshut oraz za anabaptystyczną herezję. 10 marca 1528 roku zaprowadzono go na plac miejski i spalono na stosie. Po drodze na miejsce kaźni jego żona Elżbieta zachęcała go wytrwania w wierze. Trzy dni po tej egzekucji przywiązano jej kamień do szyi i utopiono w rzece Dunaj.

Jak człowiek w takiej sytuacji był w stanie sformułować taką teologię pod względem ilości i jakości?

Prawdy zabić się nie da²⁸

“Wasza wysokość, proszę się mnie nie bać, ja też niczego się nie boję, ponieważ boskiej prawdy nie da się zabić. Choć na jakiś czas może ona być więziona, smagana, ukoronowana cierniem, ukrzyżowana i złożona w grobie, mimo to trzeciego dnia zwycięży śmierć i na zawsze zatryumfuje i zapanuje”.²⁹

W Hubmaierze, gdy coraz bardziej interesuje się on nową, radykalną nauką protestancką, która szerzy się w całej Europie, widzimy odkrywczą podróż katolickiego teologa. Jego odkrycie samego chrztu wierzących jest sprawą bardzo ważną. W swojej pracy *O chrześcijańskim chrzcie wierzących (1525)*, Hubmaier omawia różne rodzaje chrztów: chrzest w wodzie, chrzest ku zmianie życia, chrzest w Duchu i w ogniu, odradzający z wody i z Ducha chrzest w Trójcę. Następnie analizuje wiele tekstów mówiących

²⁴ Williams, *Radical Reformation*, 238-9.

²⁵ Pipkin, and Yoder, *Balthasar Hubmaier*, 339.

²⁶ Snyder, *Anabaptist History*, 191.

²⁷ Ibid.

²⁸ Powiedzenie to, które często jest używane w związku z Hubmaierem, można też przetłumaczyć jako prawda jest nieśmiertelna, niezniszczalna lub niepokonana. Wśród Braci Czeskich było powiedzenie: Prawda zwycięża. Menno Simons też używał zwrotu: Prawda bierze górę.

²⁹ *An Earnest Christian appeal to Schaffhausen, 1524*. In Pipkin and Yoder, *Balthasar Hubmaier*, 42.

o chrzcie biblijnym i wyciąga z nich nowe, odkryte przez siebie wnioski: „Chrzczenie niemowląt w nadziei ich przyszłej wiary jest naprawdę oszukańczą kazuistyką, ponieważ pod żadnym względem nie jest to ustanowienie Chrystusa...Nikt nie wie, czy później będzie to wolą dziecka, czy też nie. Z chrzczeniem niemowląt na poczet przyszłej ich wiary jest tak jak z wystawieniem w czasie Wielkanocy beczki wina w oczekiwaniu, że na jesieni stanie się ono winem w najlepszym gatunku, chociaż nie wiemy, czy wcześniej nie zostanie ono zepsute przez grad, przymrozki czy inne pogodowe trudności”.³⁰ McClendon uważa, że kluczem do zrozumienia charakteru i teologii Baltazara Hubmaiera jest jego początkowy katolicyzm.³¹ Jego domaganie się przywrócenia praktyki chrztu wierzących wynikało z tęsknoty za zdyscyplinowanym, powszechnym Kościołem, składającym się z ludzi naprawdę zbawionych. Chrzest niemowląt nie był w stanie zapewnić takiego Kościoła. Było to dowodem na to, że nie pochodzi on od Boga.

Jakże przekonujące są słowa tego nawróconego człowieka. Przeszedł on ekscytującą podróż teologiczną. „Mówię to szczerze, a Bóg wie, że nie kłamię, stałem się doktorem Pisma Świętego (jak ta sofistyka to nazywa), ale nadal nie rozumiałem zawartych w tej książeczce artykułów chrześcijańskiej wiary. To prawda, w tym czasie nigdy nie czytałem Ewangelii ani Listu Pawła od początku do końca. Jakiegoż Świętego Słowa mogłem wtedy uczyć innych czy im zwiastować?”³² Hubmaier uczył się patrzeć na wszystko nowymi oczami: „Dotąd nauczaliśmy wielu plotek, niepotrzebnych śmieci, ludzkich praw i legend i mówiliśmy, jak przez to lub przez takie uczynki stajemy się sprawiedliwi i możemy być zbawieni, to znaczy przez chrzest niemowląt, czuwania, msze, grą na organach, piszczałkach, dzwony, odpusty, obrazy, pielgrzymki, bractwa, ofiary, czyściec, msze, mamrotanie, szeptanie i wrzaski. Ale nie jest to sprawa ważna, jeżeli tylko wyznamy i odwrócimy się od tych gestów i wraz z Pawłem zwrócimy się do Boga ze słowami: O Boże, przebacz nam, ponieważ czyniliśmy to nieświadomie”.³³ Analiza sakramentów przez Hubmaiera również doprowadziła go do nowej, twórczej teologii eucharystycznej. Swoje *Proste pouczenie* (1526) zaczyna on od przytoczenia 15 naukowych opinii zaczerpniętych z historii Kościoła na temat ewangelicznego zwrotu *To jest Ciało moje*, a następnie bardzo trafnie komentuje: „Zauważ tu, drogi chrześcijaninie, przytoczyłem te różne i niezgodne ze sobą opinie, aby nikt nie złościł się lub nie gniewał, gdy usłyszysz, że w tej sprawie nie ma zgody między współczesnymi kaznodziejami i nauczycielami... Czy nie widzicie, że jeszcze bardziej brakuje wam tej zgody? Ale dla pobożnego chrześcijanina taka niezgodność nie wyrządza szkody”.³⁴

Teraz Baltazar Hubmaier zupełnie inaczej patrzył na mszę: „Chleb jest chlebem, a wino winem, tak jak inny chleb i inne wino. Ale zostało to ustanowione przez Chrystusa jako pamiątka i przypomnienie... wino nie jest krwią Chrystusa, a jedynie pamiątką tego, że na krzyżu przelał On swoją

³⁰ Hubmaier, *On the Christian Baptism of Believers* (1525) in Pipkin and Yoder, *Balthasar Hubmaier*, 95-149. (118).

³¹ James Wm. McClendon, Jr. 'Balthasar Hubmaier, Catholic Anabaptist' in H. Wayne Pipkin, *Essays in Anabaptist Theology* (Indiana: Institute of Mennonite Studies, 1994)

³² Hubmaier, *A Christian Catechism* in Pipkin and Yoder, *Balthasar Hubmaier*, 339-365. (343).

³³ Hubmaier, *On the Christian Baptism of Believers* in Pipkin and Yoder, *Balthasar Hubmaier*, 143.

³⁴ Hubmaier, *A Simple Instruction, 1526* in Pipkin and Yoder, *Balthasar Hubmaier*, 314-338. (320-1).

kwę za wszystkich wierzących dla oczyszczenia nas od grzechów, jak beczka przed gospodą nie jest winem, lecz przypomnieniem o nim”.³⁵ Rempel twierdzi³⁶, że Hubmaier, tak jak inni dwaj anabaptystyczni przywódcy, Pilgram Marpeck i Dirk Philips, rozwijał swoją własną teologię eucharystyczną, aby „upodobnić się do prostego, szczerego życia wspólnotowego pierwotnego Kościoła, który starał się naśladować”.³⁷ Hubmaier odrzucił zarówno transsubstancjację średniowiecznej katolickiej eucharystycznej teologii jak i doktrynę Lutera o prawdziwej obecności, aby stworzyć – jak mówi Rempel – eucharystyczną teologię, zakorzenioną w przymierzu miłości:

Kościół składa się z ludzi, którzy wyznają, że Bóg ich wyzwolił. Zawierają oni ze sobą przymierze, by w tej wolności ofiarnie sobie służyć. Ślubowanie miłości w Wieczery Pańskiej mówi o nierozdzielności otrzymywania miłości Chrystusowej i dzielenia się nią z innymi. Służba ta zaczyna się w przeszłości pamiętką cierpienia Chrystusa. Jej szczytem jest skierowanie się ku przyszłości i gotowością Kościoła do wzięcia na siebie cierpienie Chrystusa. Ślubowanie to dotyczy nie tylko gotowości do życia w miłości, ale też wyrażenia zgody na stosowanie i akceptowanie dyscypliny kościelnej i wyłączenia tam, gdzie brakuje miłości.³⁸

Ponowna, szczegółowa ocena sakramentów przez Hubmaiera mówi o skuteczności nowego spojrzenia teologicznego. A gdy ta nowa prawda zostaje zrozumiana i przyjęta, skutku takiego podejścia teologicznego trudno jest przewidzieć.

Hubmaier zaangażował się również w jedną z najważniejszych debat szesnastowiecznej Europy w latach 1520-tych na temat możliwości użycia siły dla obrony prawdziwej ewangelii (zgodnie z ogólnym przekonaniem) przed katolicką lub protestancką agresją i najazdami ze strony muzułmanów. Nie były to czysto akademickie potyczki w okresie Reformacji. Jak zauważa MacCulloch,

...wśród całego chrześcijaństwa zapanował wielki niepokój z powodu ottomańskiego zagrożenia. Węgry od dawna były murem odgradzającym wojska muzułmańskie, ale z trudnością wytrzymywały ich napór. Kulminacją tego była bitwa w 1526 roku pod Mohaks, gdy zginął szwagier Karola V oraz wiele szlachty, pięciu biskupów, dwóch arcybiskupów i prawie 16.000 żołnierzy. Miasto Buda zostało zajęte i zburzone. Wtedy armie muzułmańskie ruszyły na Wiedeń, aby tam po odważnych potyczkach i wielkich stratach wycofać się.³⁹

Chrześcijanie w całej Europie zadawali pytania na temat właściwej postawy wobec tego kryzysu, i Hubmaier też był wśród nich. Podobnym tematem było stosowanie przemocy przez anabaptystów, podzielanym przez Tomasza Müntzera i Hansa Huta, jednego w przeciwników Hubmaiera w Nikolsburgu.⁴⁰ Dzieło Hubmaiera *O mieczu*⁴¹ porusza te sprawy w szerokim kontekście. Chrześcijańska

³⁵ *On the Christian Baptism of Believers*, 1525, in Pipkin and Yoder, *Balthasar Hubmaier*, 147-8.

³⁶ J.D Rempel, 'Christology and the Lord's Supper in Anabaptism: a study in the theology of Balthasar Hubmaier, Pilgram Marpeck and Dirk Philips'. *MQR* 65 (April 1991):204-208.

³⁷ *Ibid.*, 206.

³⁸ J.D Rempel, *The Lord's Supper in Anabaptism: A Study in the Christology of Balthasar Hubmaier, Pilgram Marpeck, and Dirk Philips* (Pennsylvania: Herald Press, 1992), 81.

³⁹ D.MacCulloch, *Reformation: Europe's House Divided 1490-1700* (London: Penguin Books, 2004), 54-5.

⁴⁰ Jeżeli chodzi o zapis dysputy Huta z Hubmaierem w Nikolsburgu i analizę tego, czy Hut później stanął po stronie pacyfizmu, patrz Stayer, *Anabaptism and the Sword*, 162-6.

wspólnota w Nikolsburgu podzieliła się z powodu brania udziału w rządzeniu i właściwego korzystania z przymusu.⁴² Zwolennicy pacyfizmu (ludzie łaski – *Stäbler*) i ci, którzy przyznawali prawo świeckiej władzy do użycia siły (ludzie miecza – *Schwertler*) bardzo poróżnili się ze sobą! Hubmaier napisał tekst na ten temat. Komentując wykorzystywane przez separatystów piętnaście tekstów biblijnych, stanął po stronie *Schwertlerów*, dowodząc, że nie jest niczym złym, gdy biblijni chrześcijanie biorą miecz, aby przez wspieranie politycznych przywódców wykonywać swoje społeczne obowiązki: „Miecz został dany władzy, aby pilnowała na pokoju w kraju”.⁴³ I dalej: „Powinniśmy jej (władzy) służyć, pracować, pilnować i płacić podatki. A to dlatego, aby żyć w pokoju jedni z drugimi, ponieważ pokój na ziemi nie jest przeciwny chrześcijańskiemu życiu”.⁴⁴ Ironia polega tu na tym, że Hubmaier przeszedł na stronę *Schwertlerów* i sam doświadczył mocy tego „miecza”.

Wnioski

Takie pojmowanie Kościoła, że nie jest on monolitem z tylko jedną postacią działania, ale że lud Boży na wiele sposobów i na różnych miejscach może czcić Boga – jest jedną z podstawowych lekcji reformacyjnego okresu. W pismach Hubmaiera spotykamy się chyba z najwcześniejszym anabaptystycznym domaganiem się wolności religijnej: „Mogę się mylić, ponieważ jestem człowiekiem, ale heretykiem być nie mogę, ponieważ proszę, aby mnie pouczone”.⁴⁵ I dalej: „Jeżeli palenie heretyków jest tak wielkim złem, to o ileż większym złem jest palenie prawdziwych zwiastunów Słowa Bożego bez usiłowania przekonania ich, bez rozmawiania z nimi na temat prawdy”.⁴⁶

Z wielu pism Hubmaiera wyłania się jego niezwykła osobowość. Mówią one o katolickim uczonym, który przez lekturę Pisma Świętego w połączeniu z fermentem reformacyjnym doszedł do anabaptystycznych przekonań i był gotów dla nich żyć i za nie umrzeć. Był pełnym entuzjazmu konwertytą z niemal naiwnym założeniem, że inni zobaczą to co on zobaczył, jeżeli tylko wyraźnie im to wyjaśni czy to w odniesieniu do chrztu i eucharystii, czy do miecza i banicji. Jego listy do książąt i teologów, ze względu na tę naiwność, są jeszcze bardziej wzruszające. Był głęboko przekonany o tym, że w ten sposób może przekonać ich do zmiany swojej postawy.

Hubmaier był przygotowany do życia w oparciu o nową wiarę przez osobiste odrodzenie, przez wprowadzenie zmian do życia zborowego, przez twórczą refleksję teologiczną i przez cierpienie wraz innymi za swoje nowe przekonania. Reagował na zmieniające się czasy i przeżycia, wykorzystywał swoje teologiczne doświadczenia, aby pisać i żyć nową chrześcijańską teologią. W procesie tym poprzednie modele Kościoła i formy rozumienia zostały porzucone na korzyść Kościoła,

---

⁴¹ Hubmaier, *On The Sword* (1527) in Pipkin and Yoder, *Balthasar Hubmaier*, 492-523.

⁴² Patrz Pipkin and Yoder, *Balthasar Hubmaier*, 492-4, for the context of *On The Sword*.

⁴³ Tłumaczenie Baylora, w *The Radical Reformation*, 196.

⁴⁴ Tłumaczenie Baylora. *Ibid.*, 208.

⁴⁵ *An Earnest Christian appeal to Schaffhausen, 1524*. In Pipkin and Yoder, *Balthasar Hubmaier*, 46.

⁴⁶ Hubmaier, *On Heretics and Those who Burn Them* (1524), in Pipkin and Yoder, *Balthasar Hubmaier*, 64.

charakteryzującego się przeżyciami nowo ochrzczonych dorosłych ludzi i radością na nowo odkrytych prawd biblijnych. Gdy zastanawiał się nad sakramentami, sytuacją wojenną, tolerancją religijną lub władzą świecką, jego teologia anabaptystyczna zawsze była zakorzeniona w to nowe podejście, w doświadczenie i zmiany, jakie przeżywał cały kontynent. Jest on chyba najlepszym świadectwem tego ruchu, który obecnie został na nowo odkryty przez pochodzących z Centralnej Europy badaczy okresu Reformacji i nazwany anabaptyzmem Radykalnej Reformacji.

Kończę ten wykład nad studiami anabaptyzmu słowami wybitnego pioniera nad badaniami Radykalnej Reformacji, Georgea Hunstona Williamsa:

...Odważni mężczyźni i kobiety Radykalnej Reformacji zasługują na to, aby ich świadectwa na nowo stanęły przed mniej zaciętrzewionymi trybunałami innego wieku... W pełni czasu prawdziwi męczennicy wśród radykałów mogą być przez wszystkich uważani za godnych członków większego Kościoła, który jest społecznością świętych, wybranych z każdego narodu... Będzie to przypomnieniem dla nas ich bolesnej odwagi w obliczu surowych sądów tamtych czasów, co pobudzi nas do dostojnego pozdrowienia ich z dala jako honorowych obywateli szerszej społeczności, która jest wspólnotą najbardziej motywowanych ludzi... (Ich) bierny opór wobec wojny i karze śmierci stał się jednomyślnym przekonaniem w wielu nawet pozachrześcijańskich krajach i zasadą religijnej i wyznaniowej tolerancji w zupełnie zamkniętych i wielkich grupach religijnych, zostało to zapisane na karatach światowych organizacji broniących pokoju, sprawiedliwości i środowiska.⁴⁷

Michael I Bocheński

WBST, Warszawa- Radość

Maj 2009

---

⁴⁷ G. W. Williams, *The Radical Reformation*, 3rd ed. (Kirksville: Truman State University Press, 2000). To uznanie dla pierwszych radykalnych reformatorów zostało zaczerpnięte z jego końcowych uwag na stronach 1308-11.